

Grijev prema Pavlu kao otuđenje od Boga i bližnjih

Mato Zovkić, Sarajevo

UDK: 233.1 : 241.4
241.4 : 235.3 Paulus, sanctus
Pregledni članak

Sažetak

Autor u uvodu ističe da Pavao govori o grijehu u okviru naviještanja evanđelja o Isusu Kristu koji "sama sebe daje za grijehe naše" (Gal 1,4); "predan je za opačine naše i uskrišen radi našeg opravdanja" (Rim 4,25). To on čini zajedno s drugim propovjednicima prve Crkve (1 Kor 15,1-10). Zatim istražuje temu o grijesima prema Poslanici Galaćanima u kojoj je ona vezana uz slobodu od židovskog Zakona, a kršteni postaju dionicima te slobode krsnim priključenjem Kristu i Crkvi. U Poslanici Rimljanima Pavao uči da su svi ljudi grešni, a grešnosti se mogu oslobađati ako se vjerom otvore Bogu po Kristu, snagom Duha. No, i nakon krštenja ostaje kod vjernika mogućnost i činjenica grijeha po kojima se, kao i pogani, udaljuju od Boga i jedni od drugih. Pavlov izraz "svi su sagriješili i potrebna im je slava Božja" (Rim 3,23) znači da je grijeh u biti otuđenje od Boga koje vodi i u otuđenje od bližnjih. Deuteropavlovske poslanice izričito rabe glagol apallotriomai - otuđiti se od Boga i "građanstva Izraelova" (Kol 1,21; Ef 2,12; 4,18). U trećem dijelu obrađuje socijalne poroke gramzljivosti-idololatrije (pleoneksia), svadljivosti, "došaptavanja-klevetanja", ubojstva, homoseksualnosti te "beščutnosti-nepomirljivosti" u Pavlovim popisima mana. Zaključuje da pojmom otuđenja od Boga i bližnjih vjernije izražavamo Pavlov nauk o grijehu negoli Augustinovom definicijom o grijehu kao "odvrćanju od Boga i obraćanju stvorenjima".

Ovdje pretpostavljam kao uglavnom poznato biblijsko poimanje grijeha. To je pojedinačni ili zajednički otpad od Boga, što povlači za sobom srozavanje vlastitog dostojanstva i ugrožavanje bližnjih. Tko se naime isključuje iz odnosa poštovanja i ljubavi prema Bogu kao Stvoritelju i vrhunskom gospodaru svih ljudi, gubi transcendentalnu podlogu za

poštovanje i ljubav prema bližnjima. Pretpostavljam kao općenito poznat i Isusov stav prema grijehu i grešnicima. On je grešnike ljubio, a grijeh odbacivao; zvaio je na obraćenje dobre i zle sunarodnjake radi otvaranja kraljevstvu Božjem koje po njemu postaje dostupno. Životom je platio svoje svjedočenje Boga koji se raduje povratku odlutalih sinova i kćeri. Stari i Novi zavjet prvenstveno gledaju grijeh kao životnu negaciju vjere, koja bi trebala biti osobni i zajednički oslon na Boga, a time i podloga humanom življenju i pomaganju bližnjih. "U SZ i NZ veoma se malo naglašava grijeh kao unutarnji stav ili čin pojedinca. Više je riječ o zajedničarskoj dimenziji grijeha. Iako je smisao grijeha religiozan (tj. tiče se našeg odnosa prema Bogu), on obično uključuje i odnose među ljudima. Grijeh djeluje na druge, koji su naši susjedi, braća i sestre, bližnji ili čak neprijatelji. Zajedničarska dimenzija vrlina kao što su vjera, nada, ljubav i opraštanje također je prisutna u novo-zavjetnim prikazima grijeha".¹

Za Pavlovo poimanje grijeha bitna je njegova evangeli-zatorska služba u prvoj Crkvi. On podsjeća u 1 Kor 15,1-11 da naviješta evanđelje koje je primio te koje naviještaju i ostali apostoli. Za razliku od R. Bultmanna, koji je na temelju svoje protestantske dogmatike za središte Pavlove misli uzimao čovjeka ako je po naravi rob grijeha,² s novijim egzegetima

---

¹ Mary Ann Getty, *Sin – New Testament*, u: The Collegeville Pastoral Dictionary of Biblical Theology, Edited by Carroll Stuhlmueller, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 1996., str. 916. Za leksikonske prikaze grijeha u SP služio sam se i sljedećim člancima: St. Lyonnet, *Grijeh*, u: RBT, 283-299; O. Kaiser, *Grijeh*, u: Praktični biblijski leksikon, KS, 1997., str. 102-103; S. Virgulin, *Peccato*, u: Nuovo dizionario di teologia biblica, Edizioni paoline, 1988., 1122-1140; R. R. Cover - E. P. Sanders, *Sin, Sinners*, u: The Anchor Bible Dictionary VI, Doubleday, New York, 1992., str. 31-47.

² Usp. R. Bultmann, *Theologie des Neuen Testaments*, J. C. B. Mohr, Tübingen, 1968., str. 187-353. Bultmannov učenik W. G. Kümmel, *Die Theologie des Neuen Testaments*, Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen 1980., str. 121-227 u tome se razlikuje od svoga učitelja, jer Pavlovu teologiju obrazlaže od događaja Krista. Bibličari koji u posebnoj knjizi razrađuju Pavlovu teologiju posvećuju prostor i grijehu prema Pavlu, ali to je jedna od tema, nikako najvažnija. Usp. npr. H. Ridderbos, *Paul. An Outline of his Theology*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 1975., str. 91-158; J. Ch. Bekker, *Paul the Apostle. The Triumph of God in Life and Thought*, Fortress Press, Philadelphia, 1980.,

smatram da je Pavao najprije doživio radost spasenja u Kristu te odatle dalje teologizirao. Središte njegove teologije je evanđelje o Kristu raspetom i uskrsnom koji je - ostavši otvoren Bogu i bližnjima na križu - pobijedio grijeh i po kojemu je Bog svijet pomirio sa sobom.³ Pretpostavljajući Pavlovo poimanje opravdanja i vjere kao životnog oslona na Krista raspetog i uskrslog⁴ pridruženjem zajednici krštenika, proradit ćemo tekstove ovog Židova, apostola pogana, o grijesima pogana i Židova (Gal i Rim) te dotaknuti grijeh kršćana prije krštenja i poslije krštenja (1 i 2 Kor). Skrenut ćemo pozornost na socijalne nedostatke u Pavlovim popisima poroka.

“DJELA TIJELA” I “PLOD DUHA” U ODGOVORNOJ SLOBODI

Prelistajmo *Poslanicu Galaćanima*, u kojoj Pavao prvi put posvećuje dublju pozornost grijehu kao otuđenju od Boga, od samoga sebe i od bližnjih. Podsjetimo se da je Apostol napisao ovu poslanicu kako bi krštenike Galacije obranio od nasrtaja krivih učitelja koji su kao obraćeni Židovi došli iz Jeruzalema te tvrdili da za vječno spasenje nije dovoljno biti kršten u Kristu nego treba vršiti i djela Tore, osobito obrezanje. Oni propovijedaju “drugo evanđelje, mimo onoga koje primiste” (Gal 1,9; usp. 3,1-6; 5,2). Pavao stoga ovdje osvjetljuje temeljnu istinu kršćanstva: pridruženjem Kristu po krsnoj vjeri postizemo opravdanje, ulazimo u prijateljski odnos s

---

str. 213-234; J. Gnilka, *Paulus von Tarsus. Apostel und Zeuge*, Herder, Freiburg, 1997., str. 220-223; J. A. Fitzmyer, *Pavlova teologija*, u: R. E. Brown i dr., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*, KS, Zagreb, 1980., str. 407-410. Poglavlje “Čovjek pod vlašću grijeha, smrti i Zakona kao sila zla“, F. Porsch, *Mnogo glasova jedna vjera. Teologija Novoga zavjeta*, KS, Zagreb, 1988., str. 135-145.

3 Usp. poglavlje “Visione d’insieme” u knjizi G. Barbaglio, *La Teologia di Paolo*, Edizioni Dehoniane, Bologna, 1999., str. 721-769.

4 Tema Teološko-pastoralnog tjedna za svećenike 1976. bila je “Grijeh i oslobođenje”. Deset predavanja i pet priopćenja s tog simpozija objavljeni su u BS, 1976., str. 1-2, 5-152. Među njima je i skica predavanja B. Dude, *Grijeh, opravdanje i sloboda po sv. Pavlu*, Ibidem, str. 55-59. Usp. također, A. Rebić, *Grijeh, Zakon i oslobođenje u SZ i židovstvu*, Ibidem, str. 23-53. Autor na početku navodi egzegetsku literaturu o grijehu prema Svetom pismu.

Bogom.⁵ U naslovu i pozdravu Pavao ističe kako za apostola nije pozvan od ljudi, nego od Isusa Krista, “koji sam sebe dađe za grijeha naše da nas istrgne iz sadašnjega svijeta opakoga” (Gal 1,4). Iz formulacije “predati se za” naslućujemo da je ovdje Pavao preuzeo vjeroispovijesnu formulu judeokršćanske zajednice te ju je unio na početak svoje rasprave s krivim učiteljima: “Kao što je Jahve nekoć izveo Mojsijevo mnoštvo iz egipatskog ropstva te odveo na sklapanje saveza, tako u Isusovoj spasenjskoj smrti bivaju ljudi iščupani iz zapletenosti u grijeh koja postoji u ljudskom eonu i iz njezina smrtonosnog ropstva te unešeni u spasenje Božje. Prije svega, Rim 6,1-23 jasno pokazuje kako je oslobođanje od ropstva grijeha za Pavla važna slika za prikazivanje spasenjskog događaja u Kristu, koja može biti prikladna paralela s egipatskim ropstvom”.⁶

Pavlov grčki izraz *ek tou aionos enestotos ponerou* naši su prevoditelji prerekli s “iz sadašnjeg svijeta opakoga”. Grčkim izrazom *aion* Septuaginta prevodi hebrejski izraz *olam* koji prvenstveno znači vremensko razdoblje (*aevum*), doba, *sadašnje vrijeme* povijesnog svijeta u kojem postoje i sile zla. Time nije zanijekana tvrdnja s prvih stranica SP-a da su nebo i zemlja te sve što je Bog stvorio dobri, nego se ističe prisutnost grijeha i zla. U neposrednom kontekstu riječ je o Kristovu djelu otkupljenja kojim nas ljude izbavlja od naših grijeha, poput Izaijina sluge patnika kojega je Bog “predao” zbog “naših” grijeha (Iz 52,6.12 – LXX!). Ovu tradicijsku formulu prve Crkve Pavao će u 2 Kor 5,21 slobodnije prereći: “Njega koji ne okusi grijeha Bog za nas grijehom učini da budemo pravednost Božja u njemu.” Isus nevini Patnik postao

---

⁵ Za uvod u Gal, usp. *Novi zavjet s uvodima i bilješkama Ekumenskog prijevoda Biblije*, KS, Zagreb, 1992., str. 517-522 (kratica ENZ). Ista knjiga ponovno tiskana u džepnom formatu 1998. W. Harrington, *Uvod u Novi zavjet – spomen ispunjenja*, KS, Zagreb, 1975., str. 258-263; C. Tomić, *Savao Pavao*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1982., str. 284-286; N. Walter, *Paulus und die Gegner des Christus-evangeliums in Galatien*, u: A. Vanhoye (ed.), *L'Apôtre Paul. Personalité, style et conception du ministère*, Leuven University Press 1986., str. 351-356; Fr. Mussner, *Der Galaterbrief* (Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament, IX), Freiburg, ⁵1988., str. 1-40.

⁶ W. Kirschläger, “Zu Herkunft und Aussage von Gal 1,4“, u: A. Vanhoye, *L'Apôtre Paul*, str. 332-339, citat na str. 338-339.

je sastavni dio grešnog čovječanstva; tako se solidarizirao s grešnom ljudskom braćom i sestrama da Bog po njemu nudi svima ljudima svoje prijateljstvo.⁷

Istaknuvši osnovnu istinu o opravdanju po vjeri u Krista (Gal 2,15-16), Pavao ispovijeda da se krsnim pridruženjem Kristu oslobodio od svojih grijeha: “Živim u vjeri u Sina Božjega koji me ljubio i predao samoga sebe za mene. Ne dokidam milosti Božje! Doista, ako je opravdanje po Zakonu, onda je Krist uzalud umro” (Gal 2,20-21). U ovom odlomku Pavao polemizira protiv judaizata, koji uče da je za oslobođenje od grijeha i nakon krštenja nužno vršiti djela Zakona. Kršćanin Pavao uči da je dostatno oslanjati se na milost Božju ponuđenu i dostupnu u Kristu raspetom i uskrsnom.

Od desetak Pavlovihi izraza za grijeh u Gal dolaze *hamartia* te *parabasis* (grijeh, prekršaj). Zakon je “dometnut poradi prekršaja” (3,19) i “Pismo je sve zatvorilo pod grijeh da se, po vjeri u Isusa Krista, obećano dade onima koji vjeruju” (3,22). Ovdje imamo kronološki najstariji tekst o univerzalnosti grijeha, što će posebno biti razloženo u Rim.⁸ U Gal ta univerzalnost služi za olakšavanje obraćenicima s poganstva da u “Izrael Božji” (Gal 6,16) uđu i u njemu vjernički ustraju. Dok su judaizanti isticanjem potrebe obrezanja to obraćenje otežavali, Pavao je snažno isticao univerzalnost spasenja dostupnog u Kristu.⁹ Judaizanti su obraćenicima s poganstva nametali ondašnji židovski model prozelitizma, a Pavao je zastupao slobodu od Zakona, zato što se Bog na nov način u Kristu približio poganima i Židovima:

---

7 Usp. komentar 2 Kor 5,20-6,10, V. P. Furnish, *II Corinthians* (The Anchor Bible 32A), New York, 1984., str. 339-359.

8 Usp. H. Merklein, *Paulus und die Sünde*, u: H. Frankemölle (izd.), *Sünde und Erlösung im Neuen Testament* (Quaestiones disputatae 161), Herder 1996., str. 123-163, osobito 137.

9 Usp. W. Bo Russell, III, *The Flesh/Spirit Conflict in Galatians*, University Press of America, New York, 1997., str. 87-118. U ovom poglavlju autor ispituje napetost između “tijela” i “duha” u Gal u svjetlu grupnog identiteta kod Izraelaca i pogana Pavlova vremena. U ozračju grupnog identiteta Pavao lagano prelazi iz “mi” u “ja” izreke (Gal 2,15-21) te govori o moralnosti i grešnosti cijele zajednice (Rim 1,18-3,8 – moralna situacija pogana i Židova), donosi popise vrlina i poroka (npr. Gal 5,16-22).

“Nama tumačima stoji na raspolaganju snažna pomoć pri tumačenju Gal, ako steknemo bolje shvaćanje socijalne dinamike konflikta u poslanici Galaćanima. Ako nam je perspektiva prvenstveno individualistička, tada nam takvo shvaćanje pokazuje veliku razliku između našega gledanja na svijet i galaćanskoga dijadičkog gledanja na svijet. Tada nas shvaćanje Galaćana, prema kojemu su središnju pozornost posvećivali grupnom identitetu, usmjerava da ovom tekstu pristupamo kao što su oni pristupali. Takvo nam shvaćanje sugerira da kroz leću korporativnosti promatramo Pavlovu uporabu izraza *sarks* i *pneuma* u Gal 5-6.”¹⁰

Pri dokazivanju da je za egzistencijalno opravdanje ili trajno prijateljstvo s Bogom dostatna “vjera ljubavlju djelotvorna” (Gal 3,6; 5,6), Pavao navodi primjer Abrahama, kojemu je Bog uračunao u pravednost vjerničku spremnost na preseljenje u novu zemlju, već prije obrezanja koje će Židovima postati vanjski znak uključenja u abrahamsku zajednicu naroda Božjega. Podsjeća krštene Galaćane na iskustvo Duha u crkvenoj zajednici kojega su kao krštenici primili “sluhom vjere” (*akoe pisteos* – Gal 3,2) tako da su sada “djeca Božja, Kristom zaodjenuta” te “jedan u Kristu Isusu” (Gal 3,26-29).¹¹ Svi krštenici - bivši pogani i bivši Židovi - su duhovna djeca Abrahamove žene Sare, koja je bila slobodna, a ne ropkinja poput Hagare. Onima koji razmišljaju, bi li se dali obrezati, Pavao dovikuje: “Za slobodu nas Krist oslobodi! Držite se dakle i ne dajte se ponovno u jaram ropstva. Evo, ja Pavao, velim vam: ako se obrežete, Krist vam ništa neće koristiti... Uistinu, u Kristu Isusu ništa ne vrijedi ni obrezanje ni neobrezanje, nego - vjera ljubavlju djelotvorna” (Gal 5,1-2.6). Ovdje se Pavao služi židovskim pravnim kategorijama kojima su se služili i njegovi teološki protivnici pri zavođenju krštenika Galacije.¹² Traži da se krštenici odgovorno služe slobodom koju im Bog dariva po Kristu: “Doista, vi ste, braćo, na slobodu pozvani! Samo neka ta sloboda ne bude izlikom

¹⁰ W. Bo Russell, *nav. dj.*, str. 111-112.

¹¹ Dobru egzegezu Gal 3,26-27 kao Pavlova krsnog teksta donosi M. Mandac, “Krst u Pavlovim spisima (I. dio)”, BS, 1976., 4, str. 371-392, osobito 372-377.

¹² Usp. komentar Gal 5,1-12, Fr. Mussner, *Der Galaterbrief*, str. 342-364.

tijelu, nego – ljubavlju služite jedni drugima!” (5,13). “Tijelo-*sarks*” dolazi 26 puta u Rim i 18 puta u Gal kao oznaka za naravnog ili zemaljskog čovjeka, i to cijeloga čovjeka koji nakon krsnog pridruženja Kristu može živjeti po Duhu a ne po tijelu.¹³ U tom kontekstu slobode od Zakona i međusobnog služenja navodi Pavao u Gal 5,14 ljubav prema bližnjemu kao ispunjenje Zakona. Ako kršćani u ljubavi služe jedni drugima i ostalim pripadnicima ljudske zajednice, etično upotrebljavaju slobodu od Krista darovanu.¹⁴

Moralno vladanje krštenika Pavao utemeljuje na slobodi i ljubavi. “Služiti jedni drugima ljubavlju – *doouleuein allelois diates agapes*” srž je kršćanske duhovnosti i kršćanskog čudoređa. To načelo Pavao povezuje u Gal s ljubavlju Božjom prema nama ljudima, koja je očitovana u Kristovu predanju za nas ljude iz ljubavi (usp. 2,20). “Sloboda darovana vjernicima treba postajati ‘vidljiva’ u međusobnom služenju oslobođenih. Pavao ovdje uvodi motiv ljubavi što bi moralo imati opravdanje u tome da ne može kršćanski zamisliti ‘slobodu’ bez ljubavlju nadahnuta djela Kristova te u konačnici djela Božjega. Bitni povod za formuliranje motiva *agape* kao temeljnog zakona kršćanske etike svakako je imao u već postojećoj zapovijedi ljubavi prema bližnjemu te u vrednovanju te zapovijedi kao stožernog elementa u životu prve Crkve. Tako *agape* postaje *glavni pojam pavlovske etike* iz dvostruke povezanosti: iz temeljne povezanosti s djelovanjem Boga i Isusa Krista iz ljubavi te iz uvriježenosti zapovijedi o ljubavi u životu prve Crkve.”¹⁵

U Gal 5,16-24 Pavao donosi popis od 15 poroka kao “djelâ tijela” i 9 vrlina, koje naziva “plodom Duha”. Odlomak počinje pozivom krštenicima da žive po Duhu i ne ugađaju tijelu, “jer tijelo žudi protiv Duha, a Duh protiv tijela. Doista, to se jedno drugome protivi da ne činite što hoćete” (r. 16-17).

---

¹³ Usp. A. Sand, *Sarks*, u: H. Balz - G. Schnrider (izd.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament III*, W. Kohlhammer, Stuttgart, 1983., str. 543-557.

¹⁴ Usp. K. Kertelge, *Freiheitsbotschaft und Liebesgebot im Galaterbrief*, u: H. Merke (izd.), *Neues Testament und Ethik. Für Rudolf Schnackenburg*, Herder 1989., str. 326-337.

¹⁵ K. Kertelge, *nav. čl.*, str. 337.

To znači da krsna vjera donosi istinsko oproštenje grijeha, ali ne i magijsku čudorednu promjenu. U krštenicima i dalje ostaju grešne tjelesne želje, protiv kojih se trebaju boriti. Mi to činimo ako “živimo po Duhu”. Već smo slobodni u korijenu, ali dužnost vjerničke discipline i moralnog zalaganja traje cijeli zemaljski život. To je poznata Pavlova nauka o vjerničkom “već da” u Kristu, ali i “još ne” prije eshatona, zdrava napetost između indikativa novog života u Kristu po Duhu i imperativa stalnog nastojanja oko vjere ljubavlju djelotvorne.¹⁶ Krsnim pridruženjem Kristu i Crkvi vjernici postaju “nov stvor” (*kaine ktisis*), ali se ta novost treba za vrijeme zemaljskog života neprestano stjecati vjerničkim življenjem, djelotvornom vjerom i učinkovitom ljubavlju.¹⁷ Prema Ef 2,14-18 Krist je u svom tijelu na križu korijenski pomirio pogane i Židove otklonivši pregradu razdvojnici i stvorivši novoga čovjeka. Krštenici trebaju međutim Krista uvijek iznova životno “učiti” te odijevati novoga čovjeka (Ef 4,20-24). Metafora o odijevanju Krista (Gal 3,27) ili novoga čovjeka (Kol 3,9-10; Ef 4,24) podsjeća na obred krštenja, koje pretpostavlja i očituje obraćenje Bogu i bližnjima na način kako Bog određuje. Pri tome je “stari čovjek” onaj koji je

---

¹⁶ Usp. L. Alvarez Verdes, *El imperativo cristiano en San Pablo. La tensión indicativo-imperativo en Rom. Analisis estructural*, (Institucion San Jeronimo 11), Valencia 1980; J. Echert, *Indikativ und Imperativ bei Paulus*, u: K. Kertelge (izd.), *Ethik im Neuen Testament* (Quaestiones disputatae 102), Herder, 1984., str. 168-189; D. Zeller, *Wie Imperativ ist der Indikativ?*, Ibidem, str. 190-196; Zv. Herman, *Liberi in Cristo. Saggi esegetici sulla libertà dalla Legge nella Lettera ai Galati*, Edizioni Antonianum, Roma, 1986; J. Lambrecht, *The Right Things You Want to Do. A Note on Galatians 5,17c*, u: *Biblica*, 1998., 4, str. 515-524.

¹⁷ Za pojam *kaine ktisis* u Gal 5,15 usp. Zv. Herman, *nav. dj.*, str. 98-117. O pojmu novoga stvora i novoga čovjeka u Pavlovim i pavlovskim poslanicama postoje brojne egzegetske monografije. Evo nekih kojima se služim: L. H. Taylor, *A Study of the Doctrine of KAINH KTISIS in Pauline Theology*, Southern Baptist Theological Seminary 1955. (neobjavljena disertacija); B. Rey, *Crées dans le Christ Jésus. La création nouvelle selon saint Paul*, Les Editions du Cerf, Paris, 1966; R. E. Howard, *Newness of Life. A Study in the Thought of Paul*, Baker Book House, Grand Rapids 1975; M. Lubomirski, *Il ruolo dello Spirito Santo nel passaggio dall'uomo vecchio all'uomo nuovo secondo San Paolo*, Pontificia universitas Gregoriana, Roma, 1988; U. Mehl, *Neue Schöpfung. Eine traditionsgeschichtliche und exegetische Studie zu einem soteriolo-gischen Grundsatz paulinischer Theologie*, Walter de Gruyter, Berlin, 1989.

“zatvoren pod grijeh” adamovski, a “novi čovjek” je sam Krist Gospodin, zatim oni koji mu se krštenjem vjernički pridruže, a onda i obnovljeno čovječanstvo.¹⁸

UNATOČ UNIVERZALNOSTI GRIJEHA, TREBAMO MU SE SUPROSTAVLJATI RADI OTVORENOSTI PREMA BOGU I BLIŽNJIMA

Poslanica Rimljanima najduže je Pavlovo pismo, povijesno namijenjeno zajednici koju nije osnovao, ali ju je kanio pohoditi te u njoj naći oslon za svoje planirano evangeliziranje na zapadu Rimskog Carstva (usp. Rim 15,22-32). Ta poslanica mogla je biti pisana vježba za nastup u Jeruzalemu, gdje je Apostol zajednici sastavljenoj od obraćenih Židova kanio predati materijalnu pomoć krštenih pogana te izložiti “svoje evanđelje”.¹⁹ Neki egzegeti slute da je Pavao bio obaviješten o napetim odnosima između kršćana i pogana u Rimu pa bi uz predstavljanje glavnog sadržaja svojega propovijedanja ovom poslanicom želio pridonositi mirotvornom djelovanju kršćana u glavnom gradu Carstva.²⁰ J. Fitzmyer drži da je poslanica Rimljanima kojom se Pavao predstavlja uz želju da mu kršćani Rima budu posrednici za raspravu u Jeruzalemu i nastavak evangeliziranja u Španjolskoj.²¹ Ovdje izvodi Pavao potrebu darovanog opravdanja po vjeri u Krista, egzistencijalnog čupanja iz sveopće grešnosti. Zato u poglavljima 1-8 donosi zaokruženo učenje o grijehu paralelno s naukom o opravdanju. Uz riječ *hamartia* (grijeh) koju upotrebljava u Rim 46 donosi još 37 puta srodne izraze, kao što su: prekršaj, opačina, grešnik, dužnik (*parabasis, paraptoma, ofeilema, hamartolos*).

---

18 Usp. poglavlje “Kleidungsmetaphers: der alte und der neue Mensch”, u: N. A. Dahl, *Studies in Ephesians*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2000., str. 388-411.

19 Usp. M. J. Suggs, *The Word is near you: Romans 10:6-10 within the purpose of the Letter*, u: R. R. Niebhurt, (izd.), *Christian History and Interpretation. Studies presented to John Knox*, Cambridge, 1967., str. 289-312.

20 Usp. Kl. Haacker, *Der Römerbrief als Friedensmemorandum*, u: *New Testament Studies* 36 (1990), str. 25-41.

21 Usp. poglavlje “Occasion and Purpose”, u: J. A. Fitzmyer, *Romans. A new translation with introduction and commentary*, (The Anchor Bible 33), Doubleday, New York, 1993., str. 68-80.

U odsjeku 1,18-3,20 prikazuje moralno stanje pogana i Židova. Pogani imaju svjetlo razuma po kojemu mogu spoznati Stvoritelja te mu iskazivati slavu i zahvalnost, ali su štovanjem idola zamračili svoje bezumno srce i odali se opačinama: "Zamijenili su Istinu - Boga lažju, častili i štovali stvorenje mjesto Stvoritelja... Stoga ih je Bog predao sramotnim strastima" (1,25-28). Sposobnost svakog umno razvijenog čovjeka da dokuči istinu o Stvoritelju, svijetu i sebi Pavao obrazlaže poput autora Knjige mudrosti (Mudr 13,1-9), ali mu je prvenstveno stalo do moralnog okrivljivanja razumnih ljudi za grijeh idololatrije.²² Iz ove temeljne otuđenosti od Boga izlaze osobni i socijalni grijesi kojima su pogani otuđeni jedni od drugih. Iako su zbog idololatrije u stanju fundamentalne odvraćenosti od Boga (Augustinova definicija grijeha: *aversio a Deo et conversio ad creaturas*), pogani ipak čine i dobro: "Kad god se pogani, koji nemaju Zakona po naravi drže Zakona, oni su sami sebi Zakon: pokazuju da je ono što Zakon nalaže upisano u srcima njihovim. O tom svjedoči i njihova savjest" (Rim 2,14-15). Po svjetlu razuma pogani su otvoreni za istinu a po glasu savjesti za moralno dobro - svoje i svojih bližnjih. Ovdje je na djelu Pavlova multikulturalnost, jer najprije starozavjetnom antropološkom kategorijom "srce-leb" izriče unutarnju jezgru čovjeka, a zatim stoičkim filozofskim pojmom savjesti (*syneidesis*) priznaje da i pogani imaju savjest.²³

Židovi imaju Zakon kojim prihvaćaju Boga objave, ali ne obdržavaju dosljedno sve Božje odredbe propisane Zakonom. Dok kritiziraju pogane za idololatriju iz koje izvire raskalašenost, oni sami nisu bez grijeha. Pavao konstatira i opominje: "Nevolja i tjeskoba na svaku dušu čovječju koja čini zlo, na Židova najprije pa na Grka, a slava i čast svakomu koji čini dobro, Židovu najprije pa Grku" (2,9-10). U stilu dijatribe Pavao razgovara sa zamišljenim sugovornikom, aludirajući na prisvojenje novca koji je jedna rimska obraćenica darovala za

---

22 Usp. poglavlje "La connaissance naturelle de Dieu. Rom 1,18-23", u knjizi S. Lyonnet, *Etudes sur l'épître aux Romains*, Pontificio istituto biblico, Roma, 1989., str. 43-70.

23 Usp. M. Zovkić, *Multikulturalnost apostola Pavla*, u: Vrhbosnensia 2001,1, str. 27-45.

potrebe jeruzalemskog Hrama:²⁴ “Ti komu su odvratni kumiri pljačkaš hramove! Ti koji se Zakonom dičiš, kršenjem toga Zakona Boga obeščašćuješ!” (2,22-23). Zato su i pogani i sljedbenici monoteističke objave “pod grijom - *hyph' hamartian*” (3,9). Izraz “biti pod grijehom” poslije će Pavao upotrijebiti u obliku “biti robovi grijeha” (Rim 6,16.17.20), a u sličnom obliku upotrijebio ga je i ranije (Gal 3,22!). On personificira grijeh kao nekog zlog gospodara kojemu je po naravi podložan svaki čovjek, dok se životno ne osloni na Krista Gospodina.²⁵ Pavao je uvjeren: “Svi su zaista sagriješili i potrebna im je slava Božja; opravdani su besplatno, njegovom milošću po otkupljenju u Kristu Isusu” (3,23-24). Za “potrebna im je” stoji u grčkom *hysterountai*, a taj glagol znači “propustiti, biti isključen, biti u nuždi, nemati”.²⁶ Ovdje to znači da ljudi zbog sveopće grešnosti ne mogu postići svoj vrhunski cilj, svoju puninu: “Grijehom otuđeni od intimne Božje prisutnosti, lišeni su onog oplemenjujućeg svojstva koje bi trebali posjedovati u ovome životu, kao i onoga za koje su eshatonski predodređeni u Božjoj prisutnosti. Stoga ostaju lišeni udjela na slavi Božjoj. Komentatori raspravljaju, označuje li 'potrebna im je' samo eshatonsko stanje ili Pavao o tome razmišlja kao o stanju koje se tiče zemaljskog života ljudi. Vjerojatno oboje, ali je svakako obuhvaćeno i ovo drugo, jer se radi o sadašnjem stanju čovječanstva.”²⁷ “Opravdanje, biti opravdan” (*dikaiousyne, dikaiousthai*) dolazi 40 puta u Rim. To je hebrejska teološko-pravna kategorija kojom Pavao

---

24 Usp. F. F. Bruce, *Poslanica Rimljanima*, Logos, Daruvar, 1997., str. 84-85. Moglo se raditi i o drugim negativnim primjerima krađe iz kumirskih hramova kakvu su kritizirali rabini – Usp. C. E. B. Cranfield, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans*, Volume I, Edinburgh, 1980., str. 168-170.

25 Usp. komentar Rim 3,9 u djelima koja su mi bila dostupna: F. F. Bruce, *nav. dj.*, str. 88-90; C. E. B. Cranfield, *nav. dj.*, str. 187-191. J. A. Fitzmyer, *nav. dj.*, str. 330-331. E. Käsemann, *Commentary on Romans*, W. E. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1980., str. 85-90; H. Schlier, *Der Römerbrief*, (Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament VI) Herder, Freiburg ³1987., str. 97-99.

26 Usp. R. Amerl, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta*, Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo, Zagreb, 2000., str. 184.

27 J. A. Fitzmyer, *Romans. A New Translation with Introduction and Commentary*, str. 137.

izražava Božju pobjedu nad grijehom u Kristu raspetom i uskrsnom.²⁸ U novoj i eshatonskoj ekonomiji spasenja Bog oslobađa ljude od grijeha po Isusu Kristu “koji je predan za opacine naše (*ta paraptoma hēmon*) i uskrišen radi našeg opravdanja” (4,25). Ova rečenica sadrži vjeroispovijest kršćana helenističkog porijekla i u njoj dolazi dva puta prijedlog *dia* (zbog, radi, sa svrhom), od čega prvi put više u uzročnom smislu, a drugi put u namjernom: Bog je nasilje naneseo Isusu nevinom Patniku prihvatio kao zadovoljštinu za grijehе ljudi i time korijenski ljudima oprostio grijehе, a po Isusovu uskrsnuću nudi im neopozivo svoju naklonost.²⁹

U poglavljima 5., 6. i 7. ove poslanice Pavao govori o slobodi od grijeha kod onih koji su “opravdani vjerom” te su “u miru s Bogom po Gospodinu Isusu Kristu” (5,1). U odlomku 5,12-21 iznosi nauk o grešnoj solidarnosti s Adamom kao prvim grešnikom i mogućnosti oslobađanja od izvorne grešnosti po milosti Kristovoj. Ovdje ne možemo ulaziti u taj nauk o izvornom grijehu kojemu je Augustin dao naziv *peccatum originale*, a tradicionalna hrvatska teologija prerekla ga s “istočni grijeh”.³⁰ Neki noviji teolozi ovo Pavlovo učenje dovode u vezu s patološkim elementima u ljudskom ponašanju koje priznaju suvremena psihologija i sociologija. Zato bi grijeh bio zloraba slobode, dezorijentacija bogoštovnih i socijalnih relacija.³¹

Na početku 6. poglavlja Pavao iznosi najdublji dogmatski nauk o krštenju: to je umiranje s Kristom raspetim i ustajanje s njime uskrsnim na novi život, osobno povezivanje sa smrću i uskrsnućem Kristovim. Zatim nastavlja o trajnom smislu krsnog događaja: krštenici ne bi trebali slušati požude grijeha (r. 12), nego bi trebali težiti za svetošću (r. 22). Već u Prvoj

---

28 Usp. poglavlja: “Justification, jugement, rédemtion, principalement dans l’épître aux Romains” te “Gratuité de la justification et gratuité du salut”, u: S. Lyonnet, *nav. dj.*, str. 144-177.

29 Usp. tumačenje Rim 4,24-25, C. E. B. Cranfield, *nav. dj.*, str. 250-251 ; H. Schlier, *nav. dj.*, str. 135-137.

30 Usp. J. Šetka, *Hrvatska kršćanska terminologija*, Split, 1976., str. 108 koji poistovjećuje “istočni” i “izvorni” grijeh.

31 Usp. A. McFadyen *Bound to Sin. Abuse, Holocaust and the Christian Doctrine of Sin*, Cambridge University Press, New York, 2000., str. 108, 222, 246 i drugdje.

Korinćanima Pavao je podsjetio krštenike na poroke kojima su se odavali kao pogani, ali su se “opravдали, posvetili i oprali u imenu Gospodina našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega” (1 Kor 6,8-11). Ovdje naširoko obrazlaže potrebu življenja u skladu s krsnom posvećenošću.³²

U 7,7-25 Pavao govori o unutarnjoj borbi nekog “ja” koji vidi dobro, ali nema snage činiti ga: “Uistinu: htjeti mi ide, ali ne i činiti dobro. Tà ne činim dobro koje bih htio, nego zlo koje ne bih htio. Ako li pak činim ono što ne bih htio, nipošto to ne radim ja, nego grijeh koji prebiva u meni” (7,18b-20). Govori li ovdje Pavao o sebi osobno ili o ljudskoj zajednici? Osobno ili zbornu “ja”? U. Wilckens u svom komentaru Rim dijeli ovaj odsjek u dvije cjeline: u 7-13 je apologija Zakona, a u 14-25 bijeda podvojene egzistencije ovoga “ja”. On ovdje vidi elemente helenističke dualne antropologije i etike te ovaj odsjek zajedno s onim u 5,12-21 ubraja među najteže u Rim. Pavao bi ovdje preuzimao i na židovski način tumačio helenističku tradiciju o protivljenju dobra i zla, unutarnjega i vanjskog čovjeka, duha i tijela, zakona uma i zakona grijeha u ljudskim udovima. Istraživši povijest tumačenja ovog poglavlja u polemici između Pelagija i Augustina te između Luthera i katoličkih tumača, on zaključuje da je “ja” ovdje svaki čovjek te da Bog zove čovjeka na trajno činjenje dobra u Kristu, unatoč iskustvu vlastite moralne slabosti.³³ Kako Pavao nije živio satrven sviješću osobne grešnosti nego opojen radošću spasenja u Kristu, današnji egzegeti većinom tumače da se ovdje radi o čovjeku općenito, o zbornome “ja”. Dovoljno je pogledati bilješke uz Rim 7,7.15 Ekumenskog komentara NZ gdje komentatori ističu kako Pavao “misli na svakog čovjeka koji je kao Adam u sukobu sa zakonom” te kako “grijeh otuđuje čovjeka”. Zato bi “ja” ovdje bio čovjek svjestan svoga

---

32 Za Pavlovu teologiju krštenja usp. M. Mandac, *Tumačenje Rim 6,1-14 s posebnim osvrtnom na krsni nauk*, u: BS, 1973., 2-3, str. 225-238; 1974, 4, str. 485-506. Isti: *Krst u Pavlovim spisima* (I. dio), u: BS, 1976, 4, str. 371-392; *Krst u Pavlovim spisima* (II. dio), u: BS, 1977, 1, str. 63-79; *Krst u Pavlovim spisima* (III. dio), u: BS, 1978, 3-4, str. 270-278. Usp. također P. Grelot, *Pavlova homilija o krštenju*, u: Služba Božja, 1990, 1., str. 9-16. M. Vidović, *Pavlovo gledanje na krštenje prema Rim 6,1-11*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, 1997., 5, str. 283-290.

33 U. Wilckens, *Der Brief an die Römer 2. (Röm 6-11)*, (EKK) Benziger Verlag, Köln, 1979., str. 72-117.

otuđenja,³⁴ čovjek koji treba spasenje.³⁵ Kao Židov, Pavao se kod poganskih slušatelja nije toliko nadovezivao na njihovu svijest o vlastitoj grešnosti koliko na želju za novošću življenja. Zato je naviještao mogućnost egzistencijalne obnove vjerničkim pridruženjem Kristu, čime pojedinac umire grešnoj prošlosti i postaje nov stvor.³⁶ Katolički bibličar Jan Lambrecht vidi u ovom poglavlju Pavlovo razmišljanje nad sobom prije obraćenja i dopušta da "ja" može uključivati zbornog Izraela, ali bi se prvenstveno odnosio na Pavla prije krštenja. Suprotstavlja se Lutherovu tumačenju *simul justus et peccator*. "Neispravna je ta izreka, barem u smislu u kojem je shvaća većina komentatora. Dapače, ona je opasna. Duh koji prebiva u kršćanicima nikada neće dopustiti kompromis između pravednosti i grijeha. Kršćani se ne smiju prepuštati zlu kao da je ono neizbježno. Ipak, svi kršćani imaju u svom životu iskustava sličnih iskustvu Pavla u vrijeme njegove židovske prošlosti. Stoga se boje za sebe, jer bi Pavlova prošlost mogla postati sadašnjost svakoga od nas. Čak ni nada koja se temelji na Duhu ne smije izbrisati taj zdravi strah. Kršćani trebaju biti svjesni lažnog pouzdanja, lažnog mira. Trebaju zahvaljivati za slobodu koju donosi Krist, jer nema osude onih koji su u Kristu Isusu (Rim 8,1). Ipak trebaju na temelju Rim 7 uviđati kako 'opravdani zahtjev' zakona Duha treba biti ispunjavan življenjem 'po Duhu' (8,4)".³⁷

---

34 ENZ (KS, Zagreb, 1992.), str. 438-439.

35 Usp. J. B. Édart, *De la nécessité d'un Sauveur. Rhétorique et théologie de Rm 7,7-25*, u: *Revue biblique*, 1998., str. 359-396; Th. Philipp, *Die Angst täuscht mich und die Materie bringt zur Verzweiflung. Röm 7,7-24 in der Auslegung Juan-Luis Segundos*, u: *Zeitschrift für katholische Theologie*, 1999., str. 377-395.

36 Usp. Kr. Stendahl, *The Apostle Paul and the Introspective Conscience of the West*, u: W. E. Meeks (izd.), *The Writings of St. Paul*, W. W. Norton & Norton Company, New York, 1972., str. 422-434. Usp. također W. G. Kümmel, *Römer 7 und das Bild des Menschen im Neuen Testament. Zwei Studien*, Ch. Kaiser Verlag, München, 1974. Prema ovom protestantskom egzegeti, "ja" u Rim 7 je naravni čovjek bez milosti Kristove, ali i Pavao prije obraćenja.

37 J. Lambrecht, *The Wretched 'I' and its Liberation. Paul in Romans 7 and 8*, Peeters Press, Louvain, 1992., str. 90-91.

Osmo poglavlje *Rim* je homilija o djelovanju Duha Svetoga u krštenicima. Na početku najavljuje apostol: “Zakon Duha života u Kristu Isusu oslobodi me zakona grijeha i smrti. Uistinu, što je bilo nemoguće Zakonu, jer je zbog tijela onemoćao, Bog je učinio: poslavši Sina svoga u obličju grešnog tijela i s obzirom na grijeh osudi grijeh u tijelu” (Rim 8,2-3). U skladu sa starozavjetnom antropologijom, Pavao pod “tijelom” misli zemaljskog čovjeka, ukoliko je prepušten sebi i svojim grešnim sklonostima. Izrazom “osudi grijeh u tijelu” predočuje žrtveno obilježje Kristove smrti na križu: “U svjetlu 8,2-3 i 11 ne može biti sumnje da se oslobođenje od grijeha, kojemu je tijelo bilo prodano, dogodilo po Kristovoj smrti na križu i uskrsnuću. Kršćaninu to oslobođenje postaje zbiljnost u krštenju. Od toga trenutka kršćanin nije više u tijelu; postoji u Kristu ili u Duhu. Ovdje ‘u’ nema dakako lokalno značenje. Izraz trebamo shvatiti da kršćanin nije više pod vlašću tijela i grijeha; kršćanin živi pod utjecajem Duha. Dapače, kršćane vodi Duh Božji tako zbiljski da ovaj izraz možemo postaviti i obrnuto: ne samo da smo mi u Duhu nego Duh je u nama, prebiva u nama. Sjetimo se kako je u 7,17-20 bilo rečeno da grijeh prebiva u ‘ja’, u tijelu.”³⁸

Zato na početku parenetskog dijela ove poslanice Pavao od krštenika traži da svoja “tijela prikažu za duhovno bogoslužje”. To će činiti ako se obnavljaju kako bi “mogli razabrati što je volja Božja, što je dobro, Bogu milo, savršeno” (Rim 12,1-2). To znači da volju Božju o sebi i bližnjima vjernik otkriva promatranjem konkretnih prilika u svjetlu svoje krštenosti na Krista i prosvjetljenosti Duhom Kristovim. Tako njihov život postaje istinsko bogoslužje.³⁹ Vjernici ne bi trebali nikome uzvraćati zlo za zlo, nego se zauzimati za dobro svih i gajiti mir sa svima (12,17-18). Vjerničko čudoređe nije samo izbjegavanje zla nego i aktivno pridonosenje dobru svih, što će vjernici činiti maštovitom i aktivnom ljubavlju prema bližnjima. U tom kontekstu apostol nabraja šestu, petu,

---

38 J. Lambrecht, *nav. dj.*, str. 101.

39 Usp. Ch. Evans, *Romans 12,1-2*, u: L. De Lorenzi (izd.), *Dimensions de la vie Chrétienne* (Rm 12-13), Abbaye de S. Paul h. l. m., Rome, 1979., str. 7-49. Komentar Rim 12,1-2 kod C. E. B. Cranfield, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans*, Volume II, str. 595-611.

sedmu i devetu zapovijed te dodaje: "Ima li koja druga zapovijed, sažeta je u ovoj: Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga. Ljubav bližnjemu zla ne čini. Punina dakle zakona jest ljubav" (13,8-10). Ovdje, kao i u Gal 5,13-15 Pavao pokazuje da pozna propovjedničku građu o upitu Isusu, koja je najvažnija zapovijed. Desetak godina poslije pisanja Rim ta će tradicija biti zapisana u Markovu evanđelju (Mk 12,28-34), a dvadesetak godina kasnije u Matejevu (Mt 22,34-40) i Lukinu (Lk 10,25-37). Prema Pavlovu zapisu ove tradicije, zapovijed ljubavi je vrhunski ne samo zato što je najvažnija nego zato što daje pravu mjeru svima ostalima. Ona je *pleroma* - punina i ispunjenje svih ostalih, sadrži sve ostale.⁴⁰ Potrebna je stalna otvorenost za bližnje: "Svaki od nas neka ugađa bližnjemu na dobro, na izgrađivanje... Prigrlijte jedni druge kao što je Krist prigrlio vas na slavu Božju" (Rim 15,2.7). U neposrednom kontekstu riječ je o "slabima", koji kao kršteni Židovi nastavljaju praktimirati neke židovske propise, i "jakima", koji kao kršteni pogani to smatraju nepotrebnim. Jedni druge trebaju prihvaćati kao različite zato što njih Krist prihvaća i povezuje u Bogu. Ovo je poziv na ljubavljvu prožetu tolerancijom u Crkvi, ali i izvan Crkve.⁴¹

Iako Rim piše zajednici sastavljenoj pretežno od obraćenih pogana, temu o grijehu Pavao ovdje kao i drugdje obrađuje iz židovske perspektive. To je neposluš Bogu i time remećenje reda koji Bog traži.⁴² Grijehom idololatrije pogani se udaljuju od Boga te upadaju u poroke kojima se udaljuju od bližnjih. Grijesi Židova također su udaljavanje od Boga koji se objavio u Tori i od bližnjih, jer Bog traži poštivanje bližnjih. U poslanici Efežanima postoji i izraz "tuđi" u vezi s grijehom. Nadahnuti pisac podsjeća krštene pogane da su nekoć bili "pogani u tijelu (*ta ethne en sarki*), udaljeni od građanstva izraelskoga (*apellotriomenoi tes politeias tou Israel*), neznabošci na svijetu (*atheoi en kosmo*)" (Ef 2,11-12). Tijelo je ovdje naravno stanje ljudi. Pogani su bili bez objave te zato otuđeni

---

40 Usp. S. Lyonnet, *La charité plénitude de la loi (Rm 13,8-10)*, kod L. De Lorenzi, *nav. dj.*, str. 151-178.

41 Usp. R. Jewett, *Christian Tolerance. Paul's Message to the Modern Church*, The Westminster Press, Philadelphia, 1982.

42 Usp. H. Merklein, *Paulus und die Sünde*, (usp. bilj. 8), str. 159-161.

od Izraelove zajednice kojoj se Bog objavio. Bili su ateisti u smislu da nisu vjerovali u pravoga Boga. Ovdje pisac govori iz židovske i grčke kulture u svome vremenu, gdje je vjerska i državna pripadnost bila povezivana. Tko nije u vjerničkoj i državnoj zajednici određenog područja, nema potrebne osobne zaštite, ne pripada nikamo.⁴³ Glagol *apallotrioō* znači "otuđiti, odalečiti, odstraniti, biti isključen iz uskog prijateljstva".⁴⁴ Ovdje je on u participiju perfekta pasivnog, što označuje trajno stanje pogana prije uključenja u zajednicu monoteističkih vjernika. Ako je otuđenje udaljavanje od nekoga ili nečega važnog, a otuđenost stanje onoga koji je otuđen,⁴⁵ onda je grijeh otuđenost od Boga i bližnjih. Iz Rim 7 izlazi da je grijeh također otuđenost i od samoga sebe, od duhovne i unutarnje jezgre osobe.

SOCIJALNI POROCI U PAVLOVIM POPISIMA MANA

Grijev prema Pavlu nije tek pojedinačni zli čin ili niz takvih čina. Već u samim nazivima za grijeh bilo u SZ bilo u NZ izrazito je prisutna svijest grešnog stanja kod pojedinca ili skupine. Kod Pavla takvi izrazi su: grijeh u jednini (*hamartia* - Rim 5,12sl), prijestup (*hamartema* - 1 Kor 6,18; Rim 3,25), pad (*paraptoma* - Rim 4,25), prekršaj (*parabasis* - Gal 3,19; Rim 2,23), bezakonitost (*anomia* - 2 Kor 6,14; 2 Sol 2,7), nepravda (*adikia* - Rim 2,8; 6,13). On u svojim poslanicama donosi popise vrlina i mana. Takvih popisa poroka ili grijeha ima 12 i svi zajedno sadrže 92 poroka, što u strogo Pavlovim poslanicama (Gal 5,19-21; 1 Kor 5,10-11; 6,9-10; 2 Kor 12,20-21; Rim 1,29-32; 13,13), što u poslanicama koje su napisali njegovi suradnici pa pripisali njemu zbog plodnijeg utjecaja na Crkvu (Kol 3,5-8; Ef 4,31; 1 Tim 1,9-10; Tit 3,3;

---

⁴³ Usp. komentar Ef 2,11-13, J. W. Stott, *Poslanica Efežanima*, Logos, Daruvar, 1997., str. 85-92; M. Bouttier, *L'épître de Saint Paul aux Éphésiens*, Labor et Fides, Genève, 1991., str. 108-115; E. Best, *A Critical and Exegetical Commentary on Ephesians*, T & T Clark, Edinburgh, 1998., str. 235-247.

⁴⁴ R. Amerl, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta*, str. 23.

⁴⁵ Usp. lingvističku definiciju otuđenja i alijenacije, Vl. Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika. Treće prošireno izdanje*, Liber, Zagreb, 1998., str. 714. Vl. Anić - I. Goldstein, *Rječnik stranih riječi*, Liber, Zagreb, 1999., str. 70.

2 Tim 3,2-5).⁴⁶ Novozavjetni pisci i crkveni oci ugledali su se na slične popise vrlina i poroka kod stoičkih i židovskih pisaca. Tako Pavlov suvremenik Filon Aleksandrijski u djelu *De sacrificiis Abelis et Cain* analizira 146 vrlina i mana. Mane razrađuje kao svojstva nepoštene žene a glavni je među njima užitak, a vrline kao svojstva poštene žene i glavna je među njima pobožnost.⁴⁷

Poslanice Galaćanima i Rimljanima iznose zaokružen nauk o opravdanju po vjeri u Krista, bez djela Zakona. One ujedno donose zaokružen kršćanski moralni nauk.⁴⁸ Kako smo u prvom dijelu analizirali Pavlovo poimanje grijeha prema Gal, a u drugome prema Rim, navedimo popise poroka koje one donose, i to u paralelnim stupcima:

Gal 5,19-21	Rim 1,29-32	Rim 13,13
bludnost	nepravda	pijanke
nečistoća	pakost	pijančevanja
razvratnost	lakomost	priležništva
idolopoklonstvo	zloća	razvratnosti
vračanje	zavist	svađa
neprijateljstva	ubojstvo	ljubomora
svađa	svađa	
ljubomora	prijevarena	
srđžbe	zlonamjernost	
spletkarenja	došaptavači	
razdori	klevetnici	
strančarenja	mrzitelji Boga	
zavisti	drznici	
pijančevanja	oholice	
pijanke	preuzetnici	
	izmišljači zala	

⁴⁶ Usp. S. Virgulin, *Peccato*, 1131-1132. R. Fabris, "Cataloghi di virtù e vizi in Colossesi e Efesini", u svom djelu *Le Lettere di Paolo 3*, Borla, Roma, 1980., str. 172-185 donosi usporedni popis vrlina i mana u svim novozavjetnim tekstovima.

⁴⁷ Služio sam se engleskim prijevodom, *The Works of Philo*, Translated by C. D. Yonge, Hendrickson Publishers, 2000., str. 94-111.

⁴⁸ Usp. B. Ramazzotti, *Etica cristiana e peccati nelle lettere ai Romani e ai Galati*, u: La Scuola Cattolica, 106 (1978), str. 290-342.

roditeljima neposlušni
nerazumni
nevjerni
beščutni
nemilosrdni
povlađuju onima koji čine zlo

Iz konteksta Rim 1,18-32 vidimo da se radi o *porocima pogana* koji izvire iz idololatrije, odnosno manjka vjere, kao glavnog i najtežeg grijeha. Budući da su “Boga zamijenili lažju i štovali stvorenje umjesto Stvoritelja” (r. 25), pogani se odaju seksualnom nemoralu, nepravdi, pakosti; čine ubojstva, beščutni su i nemilosrdni; ne samo da čine zlo nego povlađivanjem onima koji zlo čine uvećavaju zlo na svijetu. U Rim 13,12 poziva Pavao kršćenike da odlože djela tame, a zatim u r.13 nabraja poroke tijela. Ista je “svađa” na oba popisa. Čini se da Pavao vidi u rimskim manama “glad za vladavinom i sebičnošću, što je politički svojstveno Rimljanima, ali te mane imaju i Židovi; ne, međutim, iz političkih, nego iz religijskih motiva”.⁴⁹ U Gal 5,19-21 su poroci krštenih Galaćana kod kojih su posebno istaknuti grijesi nasilja. U ovom popisu također postoji “svađa” kao na drugom i trećem te “pijanke i pijančevanja” kao na trećem. “Idolopoklonstvo” na ovom popisu jedan je od grijeha protiv Boga, a u Rim 1,22-25 ono je glavni grijeh, iz kojega izvire svi ostali poroci što ljude udaljavaju od Boga i bližnjih.

Na ovom popisu i drugim popisima navedena je *pleoneksia* kao porok pogana i kršćana. Naši su prevoditelji tu Pavlovu riječ u Rim 1,29 prerekli kao “lakomost”. Ista je riječ u 2 Kor 9,5 prevedena kao “škrtoš”, jer tu kršteni Korinćani uskraćuju materijalnu pomoć koju su obećali dati za kršćane Jeruzalema. U Ef 4,17 spominje nadahnuti pisac pogansko razdoblje života naslovnika te traži da više ne žive kao pogani: “Zamračena uma, udaljeni (*apellotriomenoi*) od života Božjega... Sami su sebe otupili i podali se razvratnosti da bi u pohlepi (*en pleoneksia*) počinili svaku nečistoću” (Ef 4,18-19). Pohlepa-*pleoneksia* ne bi smjela postojati u kršćanskim

---

⁴⁹ G. Segalla, *I cataloghi dei peccati in S. Paolo*, u: *Studia Patavina*, 1968., str. 205-228, citat na str. 212.

pojedincima i zajednicama (1 Kor 5,10-11; 6,10; Ef 5,3.5). Deuteropavlovske poslanice, s drugim novozavjetnim piscima, nazivaju pohlepu idolopoklonstvom (Kol 3,5; Ef 5,5: “*pleonektes ho estin eidololatres* - gramzljivac koji je idolopoklonik”). Krštenike podsjeća Pavao da u vrijeme naviještanja evanđelja on i njegovi suradnici nisu bili pohlepni pa to očekuje i od njih (1 Sol 2,5). Tim izjednačavanjem pohlepe ili lakomosti s idolopoklonstvom autori novozavjetnih poslanica (usp. još 2 Pt 2,3.14) kao da tumače Isusovo upozorenje ljudima da se čuvaju *svake lakomosti* (Lk 12,15).⁵⁰ Pohlepnik ne samo da krši prava drugih nego vrednuje materijalni posjed kao vrhunsko dobro, a to može biti samo Bog: “Pohlepan čovjek postavlja drugi predmet vjerskog štovanja, mimo Boga. Kod gramzljivosti postoji neke vrste religiozna svrha, odanost duše, koja grijeh škrtice čini tako odurnim. Pavao je mogao misao o škrtosti kao *religiji* preuzeti iz Gospodinove izreke ‘ne možete služiti Bogu i mamonu’ (Mt 6,24), ali je krivo pretpostavljati da se ovdje pod mamonom misli na neko sirijsko božanstvo. Ta misao postoji, međutim, kod židovskih pisaca ovoga razdoblja i kasnijih razdoblja.”⁵¹

Manu gramzljivosti Novi zavjet naziva i *filargyria* – srebroljublje. Tako Luka kaže da su Isusa, dok je govorio da ljudi ne mogu služiti Bogu i bogatstvu, slušali “farizeji srebroljupci i rugali mu se” (Lk 16,14). “Korijen svih zala jest srebroljublje” (1 Tim 6,10). To je mudrosna izreka koja je postojala kod židovskih i stoičkih mudraca vremena kada je nastajao NZ.⁵²

---

50 Za tumačenje te Isusove izreke, usp. M. Zovkić, *Parabola o ludom bogatašu* (Lk 12,13-21), u: *Obnovljeni život*, 1984., str. 255-271, 290-296.

51 J. B. Lightfoot, *Saint Paul's Epistle to the Colossians and to Philemon*, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1979., str. 212-213. Autor navodi sličan tekst kod Filona te u *Shemoth Rabba*. - Kol 3,5-8 sadrži dva popisa mana koji su uokvireni u shemu “neko i sada”. U prvom popisu je pet mana i on odražava biblijsku antropologiju o srcu kao sjedištu čudoređa. U drugom popisu također je pet mana, ali su one nadahnute stoičkom etikom. Pohlepa stoji u prvom dijelu. - Usp. Komentar Kol 3,5-17, J. Ernst, *Die Briefe an die Philipper, an Philemon, an die Kolosser, an die Epheser* (Regensburger Neues Testament), Pustet, Regensburg, 1974., str. 222-230.

52 Usp. Komentar 1 Tim 6,10, C. Marcheselli-Casale, *Le lettere pastorali*, Edizioni dehoniane, Bologna, 1995., str. 420-421; N. Brox, *Die*

U sva tri navedena popisa stoji porok svadljivosti (*eris* - Gal 5,20; Rim 1,29; 13,13). Dok je u Rim 1,20 to mana ljudi prije vjerničkog pridruženja Kristu, u Rim 13,13 to je mana kojoj podliježu i kršteni. U 1 Kor 1,11 to je porok kojim rascjepkani korintski kršteni narušavaju crkveno zajedništvo. U pastoralnim poslanicama to je mana krivih učitelja koji se izdvajaju iz zajedničke vjere te iznutra razaraju vjerničku zajednicu (1 Tim 6,4; Tit 3,9). Lakomost i svadljivost su socijalni poroci kojima ljudi otežavaju život u zajednici, krše ljubav prema bližnjima.

Usporedimo još neke popise poroka koje bi kršćani trebali izbjegavati:

2 Kor 12,20-21	Kol 3,5-8	1 Tim 1,9-10	2 Tim 3,2-5
svađe	bludnost	bezakonici	sebeljupci
zavisti	nečistoća	nepokornici	srebroljupci
žestine	strasti	nepobožnici	preuzetnici
spletkarenja	požuda	grešnici	oholice
klevetanja	pohlepa	bezbožnici	hulitelji
došaptavanja	gnjev	svetogrdnici	roditeljima neposlušni
nadimanja	srdžba	ocubojice	nezahvalnici
bune	opakost	materubojice	bezbožnici
nečistoća	hula	koljači	bešćutnici
bludnost	prostota	bludnici	nepomirljivci
razvratnost		muškoložnici	klevetnici
		trgovci ljudima	neobuzdanici
		varalice	goropadnici
			krivokletnici
	neljubitelji dobra		
			izdajice
			brzopletnici
			naduti
			ljubitelji užitaka

Prvi od ovih popisa stoji u poslanici kojom se Pavao brani od "nadapostola" što su ga ocrnili pred korintskom zajed-

---

Pastoralbriefe, Pustet, Regensburg, 1969., str. 210-211. Oba ova komentatora navode skoro identičnu izreku Ignacija Antiohijskog: "Početak (*arhe*) svih zala je ljubav prema novcu". Neki egzegeti smatraju da bi autori 1 Tim i Ignacije mogli ovdje biti literarno ovisni.

nicom, pozivajući se na svoje mistične doživljaje i spočitavajući mu da nije šarmantni govornik. Pavao u 2 Kor 12,1-12 zanosno ističe da će se hvaliti svojim “slabostima” jer se Bog njime kakav jest služi u dijeljenju svoje milosti. Iako svjestan svojih granica, on podsjeća korinške vjernike da nije manji od “nadapostola”. Objašnjava da se služio apostolskim auto-ritetom “za vaše izgrađivanje” te moli Korinćane da se čuvaju poroka zbog kojih bi ponovno morao nastupiti strogo. U tom kontekstu nabroja 11 poroka koji ne bi bili u skladu s pozivom na vjeru u Krista. Na tom popisu nalazimo “došaptavanja” (*psithyrismoi*), a isti porok naveden je u Rim 1,29 u pridjevskom obliku (*psithyristes* - došaptavači) kao mana pogana. U oba popisa stoji uz paralelni izraz “klevetanja, klevetnici” (*katalaliai, katalaloi*). U prvom je redosljed: došaptavači, klevetnici; u drugom: klevetanja, došaptavanja. Radi se o ocrnjivačkom govoru protiv bližnjih krivim tumačenjem njihovih djela i riječi: “Razlika između *psithyristes* i *katalalos* je što prvi označava onoga koji svoje potvorbe šapće na slušateljevo uho, dok drugi općenito ogovara, bez obzira kleveće li na uho ili glasno s krova, iako bi se iz okolnosti da u Rim 1,29 *katalalos* stoji neposredno iza *psithyristes* dalo zaključiti da je *katalalos* otvorenija vrsta klevete. Ipak je *psithyristes* opakija i opasnija vrsta, jer protiv takvoga nema ljudske obrane”.⁵³ Tom poroku podliježu vjernici i nevjernici, a i on je prvenstveno prekršaj ljubavi prema bližnjemu, koji ima pravo na dobar glas i poštovanje radi svoga ljudskog dostojanstva. Ovi ipak nisu toliko opaki kao “izmišljači zala” (Rim 1,30) koji i djelatno pakoste bližnjima, ne samo riječima.

Na početku Prve Timoteju pisac napada krive učitelje koji bi “htjeli biti učitelji Zakona, a ne razumiju ni što govore ni što tvrde” (1 Tim 1,7). Zatim donosi popis grešnika koji se protive Zakonu. U 1 Tim 1,9 grčki izraz *andraphonoi* naši su prevoditelji preveli “koljači”. Radi se zapravo o ubojicama “ostalih” ljudi, uz ocoubojice i materoubojice. Među one koji griješe protiv života bližnjih ubrojani su i “trgovci ljudima” (*andrapodista*). To je “trgovac ljudima ili robljem, otmičar

---

⁵³ C. E. B. Cranfield, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans, Volume I*, str. 130-131.

ljudi, koji nepravedno svede slobodnjaka na roba ili koji krade robove i prodaje ih”.⁵⁴ U kontekstu se radi o krivim učiteljima, koji zbunjuju zajednicu krštenika pa bi se radilo o teškim povredama života bližnjih od strane onih koji umišljaju da su vjernici. U Rim 1,29 među grešne pogane Pavao ubraja i one koji su “puni ubojstva” (*mestous fonou*). Pogani imaju savjest (Rim 2,14-15) snagom koje ponekad “drže Zakon i nemajući Zakona”. Ono što monoteističkim vjernicima zapovijed Božja zabranjuje oduzeti, oštetiti ili ugroziti život bližnjih, to poganima i sljedbenicima drugih religija zabranjuje njihova odgojena savjest.⁵⁵

U Rim 1,26-27 Pavao osuđuje lezbijske i homoseksualne odnose kao protivne ljudskoj heteroseksualnoj naravi. Tu pojavu kod pogana svojega vremena obrazlaže kao posljedicu zabacivanja istine i odbijanja podložnosti Bogu kao vrhunskoj istini i vrhunskom dobru. Pavao u ovom odlomku upotrebljava grčku riječ *fysis* (narav) o kojoj su filozofi i književnici njegova vremena živo raspravljali. “Bez obzira na svu njezinu obu-hvatnost i širinu u grčkom okolišu, odlučni razlog da ju je Pavao upotrijebio jest biblijsko učenje o stvaranju. Narav ozna-čuje onaj red koji je očitovan u Božjem djelu stvaranja, a ljudi nemaju izgovora što ga ne prepoznaju niti poštuju”.⁵⁶ Grijeh homoseksualnosti Pavao želi iskorijeniti iz korinthske zajednice kad u popis poroka 1 Kor 6,9-11 stavlja i *arsenokoitai* – “muškoložnici”. Valja uočiti da ovu manu Pavao navodi zajedno s drugih pet socijalnih mana: otimači imovine, nepravednici, kradljivci, lakomci, razbojnici. Na generaciju poslije Pavla prenio je takav stav Apostolov autor 1 Tim 1,10 kad među grešnike ubraja i “muškoljupce” (*arsenokoitai*), stavivši ih u binom s “bludnicima” (*fornoi*). U ono doba državni zakon ograničavao je homoseksualne kontakte na partnere od kojih nijedan ne smije biti mlađi od dvanaest godina. Kršćanski pisci ne dopuštaju takvu razliku i

---

54 R. Amerl, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta*, str. 18. U klasičnom grčkom postoji glagol *andrapodizo* koji znači “nekoga zarobiti ili prodati u roblje”, u mediju “sebi ljude hvatati i prodavati” – Usp. S. Senc, *Grčko-hrvatski rječnik*, Zagreb, 1988., str. 66.

55 Za teološku problematiku savjesti, usp. I. Fuček, *Naša nas savjest pita*, FTIDI, Zagreb, 2001.

56 C. E. B. Cranfield, *nav. dj.*, str. 125-126.

morali su biti čudaci u očima nekih svojih suvremenika, kao što su u toj stvari “čudaci” i današnji kršćanski učitelji.⁵⁷

Za našu temu zanimljivi su poroci “beščutni, nemilosrdni” (Rim 1,31), odnosno “beščutnici, nepomirljivci” (2 Tim 3,3). Za “beščutan, beščutnik” u oba popisa stoji grčka riječ *astorgos* koja znači “bezosjećajan, hladan, nečovječan, okrutan”,⁵⁸ i to prvenstveno prema članovima vlastite obitelji. Za “nepomir-ljivac” u 2 Tim 3,3 stoji *aspondos* što znači “onaj koji ne prihvaća primirje, koji odbacuje ugovore, nepomirljiv, neu-moljiv, nesmiljen”.⁵⁹ Prva mana je nespремnost na pomirenje s bračnim partnerom i ukućanima, a druga nespремnost na stvaranje i njegovanje humanih odnosa sa širom zajednicom u kojoj netko živi.⁶⁰ Dok su u 2 Tim 3,3 to negativna svojstva kršćana, u Rim 1,31 to su mane pogana, s time da je u Rim 1,31 socijalna mana nepomirljivosti izražena glagolskim pridjevom *analeemon*, koji znači “nemilosrdan, nesmiljen, okrutan, bez samilosti”.⁶¹

Pavlovi katalozi vrlina i mana nisu slagani logičkim nego retorskim ili mnemotehničkim redosljedom. Onaj u Gal 5,19-23 složen je prema opreci tijela i Duha, s time da apostol u množini nabraja djela tijela a u jednini djelo Duha. Opreka djelima tijela je Duh u krštenicima kojemu su se otvorili krsnom vjerom. Drugdje su ovi popisi načinjeni prema shemi “svjetlo i tama” (Rim 13,13; Ef 5,8), svući “staroga” i obući “novoga čovjeka” (Kol 3,5-8; Ef 4,24). Egzegeti uočavaju da su ovi katalozi eshatonski motivirani, jer vjernici trebaju živjeti u skladu s oproštenjem grijeha koje im je darovano u krštenju. To posebno vidimo na popisu mana u 1 Kor 6,8-10, gdje je rečeno da kraljevstva Božjega neće baštiniti bludnici, idolopo-

⁵⁷ Usp. C. Marcheselli-Casale, *Le lettere pastorali*, str. 109-110.

⁵⁸ R. Amerl, *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta*, str. 33.

⁵⁹ Usp. R. Amerl, *nav. dj.*, str. 33; S. Senc, *Grčko-hrvatski rječnik*, str. 129 (uz pridjev *spondos*) i str. 855-856 uz imenicu *sponde* koja označuje žrtvu naljevnice ali i mir, ugovor o miru.

⁶⁰ Usp. komentar 2 Tim 3,3, C. Marcheselli-Casale, *Le lettere pastorali*, str. 744-746.

⁶¹ Kad se odstrani *alfa privativum*, u korijenu pridjeva ostaje glagol *eleeo* koji znači “smilovati se, iskazivati milosrđe, dobrim djelom iskazivati sućut”.

klonici itd. Zatim u r. 11 apostol odmah dodaje: "To, evo, bijahu neki od vas, ali oprali ste se, ali posvetili ste se, ali opravdali ste se u imenu Gospodina našega Isusa Krista i u Duhu Boga našega." U grčkom su ovdje tri aorista (*apelousasthe, hegiasasthe, edikaiothete*) koji upućuju na krsno pranje, posvećenje i opravdanje. Svjesni da žive "u posljednja vremena", kršćani se trebaju spremati za susret s Bogom po završetku zemaljskog putovanja i čuvati se srdžbe Božje.⁶² G. Segalla s pravom zapaža da Pavao najveću pažnju poklanja grijesima protiv ljubavi koji ljude razdvajaju te priječe izgradnju zajednice - vjerničke i ljudske. Za njega je korijen poroka idololatrija bilo teoretska (odbijanje vjere u Boga jedinoga), bilo praktična (gramzljivost): "Čini se da najteži grijesi ovise od idololatrije, kvarenja zdrave nauke i traženja sebe izvan Boga. Međutim, i vjernicima koji žive u vjeri potrebna je pobuda i budnost kako ne bi podlegli napasti te izgubili pravo na baštinu koja je kraljevstvo Božje."⁶³

Kod onih koji se još nisu otvorili Bogu vjerom u Krista sredstvo borbe protiv grijeha su svjetlo razuma i glas savjesti. Kod krštenika to su osobna vjera, nada i ljubav te odgovorno služenje slobodom koju Bog dariva. U poticajima na borbu protiv grijeha Pavao se služi metaforom o vojničkoj borbi i bojnoj opremi (usp. 1 Sol 5,8; 2 Kor 10,3-5; Ef 6,16-17). Služi se i slikama o sportskom natjecanju koje je morao doživjeti prilikom prvoga apostolskog boravka u Korintu (1 Kor 9,24-27; Fil 3,12-14). Zato vjernici trebaju biti budni i strpljivi.⁶⁴

ZAKLJUČAK

Pavlovi teološki učenici, koji su u učiteljevo ime pisali crkvenim zajednicama sastavljenima od većine obraćenih pogana, riječju i pojmom otuđenja izražavaju duhovno stanje ondašnjih pogana. Bez vjere u Boga jedinoga, oni su otuđeni

---

⁶² Usp. G. Segalla, *I cataloghi dei peccati in S. Paolo*, str. 215-219.

⁶³ G. Segalla, *nav. čl.*, str. 223.

⁶⁴ Usp. S. Virgulin, *Il peccato e la lotta contro di esso in San Paolo*, u: *Peccato e santità* (Collana "Fiamma viva" 20), Edizioni del Teresianum, Roma, 1979., str. 105-119.

od vrhunskog dobra i od zajednice vjernika (Kol 1,21; Ef 2,12; 4,18). Upotrebljavaju gramatički oblik participa perfekta pasivnog *apēllotriōmenoi*, koji izražava stanje otuđenosti od nečega važnog i dobrog.

Pavao je to izrazio drugim riječima te primijenio na pogane i Židove: "Svi su zaista sagriješili i potrebna im je slava Božja; opravdani su besplatno, njegovom milošću po otkupljenju u Kristu Isusu" (Rim 3,23-24). "Trebaju slavu Božju" znači trebaju ispunjenje svoje transcendentalne dimenzije u Bogu, ostaju prazni u nečem bitnom ako završe svoje zemaljsko putovanje bez uspostavljanja prijateljstva s Bogom. U istoj poslanici Pavao uči da "ljubav bližnjemu zla ne čini" (Rim 13,8) proglašavajući prekršaje protiv braka, života i imovine bližnjih kršenjem ljubavi kao vrhunske Božje odredbe i ljudske potrebe. On traži od krštenika i drugih ljudi da se odgovorno služe slobodom koju Bog dariva. To će činiti, ako "ljubavlju služe jedni drugima" (Gal 5,13). Zato je, iz Pavlove perspektive, Augustinova definicija grijeha kao odvratanja od Boga i obraćanja stvorenjima samo djelomično točna. Grijeh je čin i porok udaljavanja stvorenja od Boga Stvoritelja, ali i udaljavanja pojedinca ili skupine od ljudske braće i sestara. Moglo bi se reći da je grijeh poremećaj bogoštovnih i socijalnih relacija.⁶⁵

Nama, koji s Pavlom dijelimo istu vjeru u Krista sveopćeg Otkupitelja i osloboditelja od grijeha, preostaje evangelizatorska zadaća da svoje vjernike i druge ljude uvjeravamo kako čovjek trajno otvoren Bogu i bližnjima doseže svoju istinsku veličinu i razvija sve svoje potencijale.

SIN ACCORDING TO PAUL AS ALIENATION FROM GOD AND NEIGHBOURS

Summary

---

⁶⁵ Usp. A. McFadyen, *Bound to Sin. Abuse, Holocaust and the Christian Doctrine of Sin*, str. 221-226. Autor je kršćanin anglikanac, profesor u Leedsu. On tako "prevodi" grijeh idolatrije u kategorije današnjih kršćana te ističe da je ispravno štovanje Boga kao Stvoritelja kriterij svih drugih odnosa.

In the introduction the author points out that Paul talks about sin in the context of proclaiming the gospel about Jesus Christ who “gave himself for our offences, and was raised again for our justification” (Rom 4,25). He does so together with other with other preaches of the first Church (1 Cor 15,1 – 10). Then he explores the topic about sins according to the epistle to Galatians which is in connection with liberty from Jewish Law, where the christened become participants of that liberty by their baptismal joining to Christ and Church. In the epistle to Romans Paul teaches that all the people are sinful, but they can free themselves to God through Christ by their faith and by the power of Spirit. But, even after christening, there is again the possibility and the fact of sin with believers, who then, just like pagans, drift apart from God and from one another. The Deutro-Paulian epistles explicitly use the verb *apallotrioomai* – to be alienated from God and from the “membership of Israel” (Col 1,21; Ef 2,12; 4,18). In the third part the author treats the social vices of greed, idolatry (*pleonexia*), quarrels, “fends and wrangling”, murders, homosexuality and “hatred and variance” in Paul’s list of faults. The author concludes that by the term of alienation from God and neighbours we explain more authentically Paul’s doctrine of sin than by Augustine’s definition of sin as a “distraction from God and turning to beings”.